

МУЗЕЈ ПРИМЕНЈЕНЕ УМЕТНОСТИ

ЗБОРНИК

БРОЈ 75.ГОДИНА IV 9.XII 67 ЦЕНА 2 Н. Д. (200 СТ. ДИИ.)

11/2015
НОВА СЕРИЈА

МУЗЕЈ ПРИМЕЊЕНЕ УМЕТНОСТИ

MUSEUM OF APPLIED ART

НИК
JOURNAL

БЕОГРАД / BELGRADE
2015

ЗБОРНИК
НОВА СЕРИЈА 11/2015

Издавач
Музеј примењене уметности
Вука Караџића 18, Београд
info@mpu.rs
www.mpu.rs

Главни и одговорни уредник
мр Љиљана Милетић Абрамовић

Уредник броја
Драгиња Маскарели

Уређивачки одбор
др Сарита Вујковић
(Академија умјетности, Бања Лука)
др Марта Вукотић Лазар
(Филозофски факултет, Приштина)
Драгиња Маскарели
(Музеј примењене уметности, Београд)
мр Љиљана Милетић Абрамовић
(Музеј примењене уметности, Београд)
мр Јелена Пераћ
(Музеј примењене уметности, Београд)
др Владимир Симић
(Филозофски факултет, Београд)
мр Маја Студен Петровић
(Факултет примењених уметности, Београд)

Секретар редакције
Јелена Поповић

Сви текстови у рубрикама *Прилози*,
Полемике, *Критике* и *Прикази*
се рецензирају.

Лектура, коректура и превод
Милица Шевкушић

Графичко обликовање
Драгана Лацмановић

Технички уредник
Душан Ткаченко

Штампа
Бирограф, Београд 2015.

Тираж
300

YU ISSN 0522-8328

Штампање Зборника Музеја примењене
уметности помогло је Министарство културе
и информисања Републике Србије.

JOURNAL
NEW SERIES 11/2015

Publisher
Museum of Applied Art
Vuka Karadžića 18, Belgrade
info@mpu.rs
www.mpu.rs

Editor in Chief
Ljiljana Miletić Abramović, MA

Issue Editor
Draginja Maskareli

Editorial Board
Sarita Vujković, PhD
(Academy of Arts, Banja Luka)
Marta Vukotić Lazar, PhD
(Faculty of Philosophy, Priština)
Draginja Maskareli
(Museum of Applied Art, Belgrade)
Ljiljana Miletić Abramović, MA
(Museum of Applied Art, Belgrade)
Jelena Perać, MA
(Museum of Applied Art, Belgrade)
Vladimir Simić, PhD
(Faculty of Philosophy, Belgrade)
Maja Studen Petrović, MA
(Faculty of Applied Arts, Belgrade)

Editorial Assistant
Jelena Popović

All the papers in the sections *Contributions*,
Polemics, *Critic Reviews* and *Reviews* are peer
reviewed.

Copy Editing, Proofreading and Translation
Milica Ševkušić

Graphic Design
Dragana Lacmanović

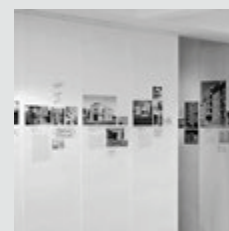
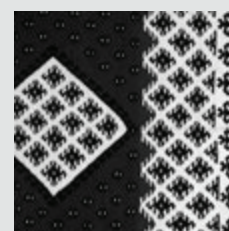
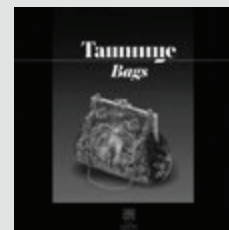
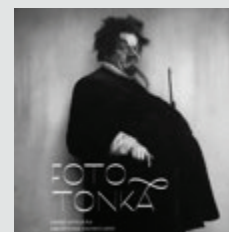
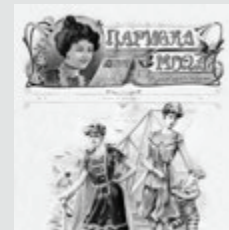
Technical Editor
Dušan Tkačenko

Printed by
Birograf, Belgrade 2015

Circulation
300

YU ISSN 0522-8328

The printing of the Journal of the Museum of
Applied Art was supported by the Ministry of
Culture and Media of the Republic of Serbia.

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

**САН О ГРАДУ: МЕЂУНАРОДНИ КОНКУРС ЗА
УРБАНИСТИЧКО УРЕЂЕЊЕ БЕОГРАДА 1921–1922.**

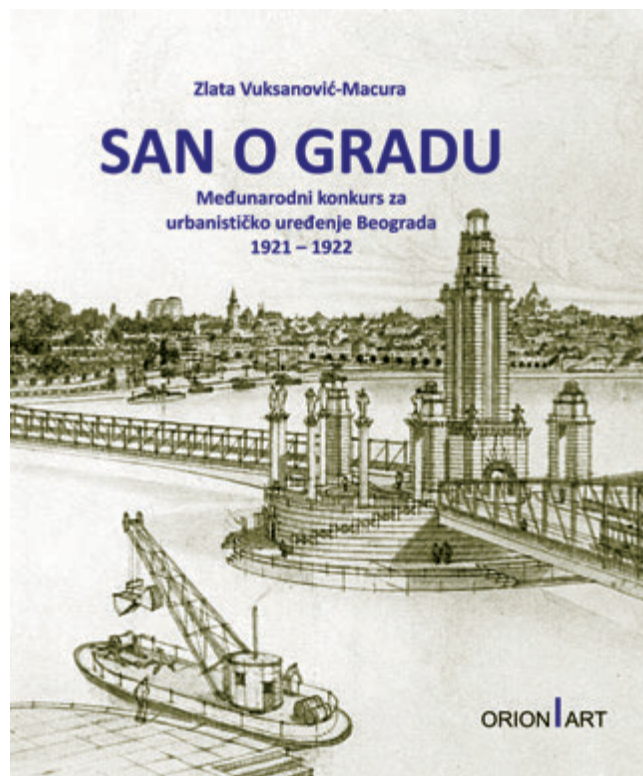
Злата Вуксановић Мацура, Орион арт, Београд, 2015.

Категорија чланка: приказ

Досадашња сазнања о модерном урбаном развоју Београда значајно су обогачена након објављивања монографије *Сан о граду: међународни конкурс за урбанистичко уређење Београда 1921–1922*, ауторке др Злате Вуксановић Мацуре, у издању значајног издавача из области историје архитектуре и уметности – Орион арта из Београда. Издавање су помогле две националне институције: Инжењерска комора Србије и Институт за архитектуру и урбанизам Србије.

Ауторка монографије се последњих година посветила систематичном проучавању савременог урбаног и архитектонског развоја Београда, прво кроз истраживање становања сиромашних житеља града и појаву првих примера социјалног и рентијерског становања, а затим и кроз компарацију планираног и оствареног у истраживању Генералног плана Београда из 1923. године. Резултате ових проучавања је објавила у вишеструко награђиваној монографији *Живот на ивици: становање сиротиње у Београду 1919–1941* (Београд: Орион арт, 2012), као и у бројним научним радовима.

У новој монографији, *Сан о граду*, Вуксановић Мацура обрађује изузетно значајан тренутак савременог развоја данашње српске престонице, а тада престонице Краљевине СХС – међународни урбанистички конкурс спроведен током 1921–1922. године, који је био полазиште за израду генералног плана града 1923–1924. године. Расписан на иницијативу *Удружења српских инжењера и архитеката*, покренут је 1919. године као израз жеље да Београд, након тешких разарања у Првом светском рату, стане раме уз раме са осталим европским престоницама и укључи се у актуелене токове модерног урбанистичког планирања. У њему су разматране значајне базичне теме сваког модерног града, везане за планирање железничког и речног саобраћаја у функцији привредног развоја, али уз једновремено планско третирање његових привредних, социјалних, естетских и хигијенских питања. С обзиром на то да приспели пројекти¹ и њихов значај за креирање касније усвојеног

Генералног плана нису били довољно познати, иницијална намера др Вуксановић Мацуре била је да се детаљније истражи и расветли овај важан сегмент историје урбанизма Београда, ради јаснијег разумевања укупних професионалних, друштвених и историјских токова који су утицали на конципирање Генералног плана из 1923. године од стране градског архитекта Ђорђа Павловића Коваљевског и тима стручњака.

Сам конкурс приказан је интегрално – од расписивања до објављивања резултата, од геодетских подлога до конкурсних радова. Користећи заборављене и мало познате материјале из иностраних и домаћих архива, музеја, збирки и сродних институција, ауторка је успела да разоткрије и стручној јавности представи чињенице о којима се до данас врло мало знало или се говорило само у основним назнакама. То не би било могуће да није спроведено веома детаљно трагање за сачуваним докумен-

¹ Награђени радови су били похрањени у Одељењу катастра Београдске општине, а касније су цртежи пренети у Народну библиотеку на Косанчићевом венцу, где су (према писању проф. Максимовића) изгорели током немачког бомбардовања 1941. године.

тима и плановима у архивама иностраних институција и приватним колекцијама. Управо то чини ову монографију посебно значајном за будуће истраживаче европске и националне урбане теорије и праксе раног XX века: она садржи планове и цртеже значајних европских урбаниста који до сада нису били познати, нити публиковани.

Преданим истраживањем грађе ауторка је обухватила, од националних институција: Историјски архив Београда, Архив Југославије и Народну библиотеку Србије; а од иностраних: Архив Института за историју и теорију архитектуре у Цириху (gta Archiv / ETH Zürich), Архив града Беча (Wiener Stadt- und Landesarchiv, WstLA), Албертину у Бечу, Аустријску националну библиотеку у Бечу (Österreichischen Nationalbibliothek) и Универзитетску библиотеку у Базелу (Universitätsbibliothek Basel).

Рукопис монографије је подељен у тематски јасно издвојене целине. Први део књиге, *Међународни конкурс за Београд*, започиње информативним приказом конкурса расписаних крајем XIX и почетком XX века за градове и урбане агломерације у Европи, Краљевини Југославији, као и за Београд. Следи критички приказ стања у Београду око 1920. године, развојних перспектива након рата, становништва и територије града, најзначајнијих амбијената и јавних грађевина, као и инфраструктуре. У трећем делу дат је веома исцрпан приказ реализације целокупног конкурса, од израде програма, преко расписивања, обавештавања јавности, права учешћа, програма конкурса, састава и рада жирија, начина постизања анонимност тимова и радова, остварених резултата, листе назива и учесника на конкурс, као и листе награђених радова. Учесници су били стручњаци из Аустрије (4), Немачке (4), Швајцарске (3), Чехословачке (3), Француске (1), Мађарске (1) и Румуније (1), док су само два рада била из Краљевине СХС (из Љубљане и Вршца). Сама чињеница да су учесници конкурса били у оно време признати страни стручњаци говори о интересовању који је он изазвао у Европи и жељи страних аутора да се огледају у веома сложеном задатку преобликовања у великој мери запуштене и у рату разорене престонице СХС у модерни европски град.

Следи детаљан приказ свих радова, анализа оригиналних текстуалних образложења конкурсних радова и, до сада, скоро непознатих цртежа. Текстови конкурсних радова садрже образложења концепта,

принципа и модела за уређење и изградњу града, као и предлог механизма њиховог спровођења, који су били дефинисани по угледу на тадашњу европску праксу. За сваки приспели рад наведени су основни подаци о ауторима, значајним пројектима које су до тада реализовали, као и исцрпне анализе конкурсних радова. Посебно треба нагласити значај приложених оригиналних планова и пројеката појединих градских амбијената, са новим репрезентативним грађевинама, који нам осликавају веома храбре и иновативне визије аутора већине радова. Поред тога, разматрани су и суштински инфраструктурни проблеми града, посебно они везани за железнички саобраћај и речне обале, што је било тражено у распису конкурса.

Након тога следи приказ мишљења и препоруке Жирија конкурса, који је оцењивао 22 рада и наградио или откупио 18 радова. На тај начин ови радови су постали власништво Београдске општине, те је она могла да их користи у целини или да поједине елементе угради у будући план. Поред појединачних анализа награђених пројеката, те кратких опаски о откупљеним радовима, Жири је дао и опсежну анализу појединих тема разматраних у оквиру пројеката.

Други део монографије садржи оригиналне описе конкурсних пројеката, који се чувају у Библиотеци града Београда (седам је преведено са француског језика, један са немачког, а три рада на српском језику штампана су у оригиналу). Овај сегмент монографије је изузетно значајан за будуће истраживаче јер пружа бројна нова сазнања о тадашњој европској урбанистичкој теорији и пракси, али показује и континуитет са појединим идејама присутним и у данашњем урбанизму.

На крају овог приказа можемо да изразимо задовољство што је након скоро једног века научној и стручној јавности представљен Међународни конкурс за урбанистичко уређење Београда из 1921–1922. године, који се, нажалост, може сагледати и као још једна пропуштена шанса да град добије модерну инфраструктуру, али и репрезентативни лик европске метрополе. Посебно треба, још једном, истаћи напоре др Злате Вуксановић Маџуре да стрпљиво истражи и сакупи загубљене податке, планове и скице, те да на тај начин првенствено подстакне друге тумаче урбане историје Београда да даље истражују и обогаћују њена сазнања.